

Osallistun, vaikutan, teen!

**Etelä-Karjalan paikallisen kehittämisen ohjelma
2015-2020**

Pyöräilijä-Lyydia Hlivaniemessa. SM

Julkaisija: Etelä-Karjalan Kylät ry
 Valokuvat: Raimo Suomela (RS), Terttu Kivinen (TK), Saija Rätty (SR), Terhi Ojanen (TO) ja Saara Merritt (SM)
 Ulkoasu: Johanna Halme/Osuuskunta Otsina
 Paino: Whyprint

RS

Lukijalle:

-Kylä- ja asukastoiminta on paikallista kehittämistyötä parhaimmillaan-

Paikallinen kehittäminen kuulostaa hienolta, mutta on käytännössä sitä, mitä sinä ja minä teemme omassa lähiympäristössämme, kun haluamme viihtyä paremmin, haluamme enemmän harrastus- ja toimintamahdollisuuksia, haluamme poistaa jonkun epäkohdan tai vaikka taistelemme koulumme puolesta. Me olemme paikallistoimijoita ja paikalliskehittäjiä!

Tutummin sanottuna paikallistoiminta on kylä- ja asukastoimintaa. Se on kaikille avointa ja demokraattista toimintaa, joka pyrkii vahvistamaan omaa kylää tai asuinalueetta ja sen elinvoimaisuutta. Se vahvistaa yhteisöllisyyttä ja lisää asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia. Yhdessä tehden saamme aikaan isoja asioita.

Kylä- ja asukasyhdistykset ovat alueensa joka paikan höyliä, joilla tehtäviä riittää. Työt vaihtelevat kyläjuhlien järjestämisestä koulun puolustamiseen tai valokuituyhteyksien rakentamisesta yhteisen kokoontumispaikan kunnostamiseen. Toiminnan sielu ja sydän ovat aktiiviset ja innokkaat asukkaat, jotka haluavat toimia oman asuinalueensa eteen ja etsiä ratkaisua ajankohtaisiin ongelmiin. Tai vain viettää aikaa yhdessä, jotta kaikilla olisi turvallinen ja mukava asuinympäristö.

Tulevien vuosien haasteet liittyvät etenkin asukkaiden vaikutusmahdollisuuksiin ja siihen, miten lähipalvelut järjestetään. Kuntaliitosten ja maakunnallisen sosiaali- ja terveyspiirin myötä vaikutus- ja päättämismahdollisuudet ovat vähentyneet ja etääntyneet. Kansalaisvaikuttamisen ja lähidemokratian merkitys on kasvanut.

Murrosvaiheessa on hyvä aloittaa ja kokeilla uusia vaihtoehtoja. Palveluiden vähentyessä kylien ja asukasyhdistysten on mahdollista kokeilla uusia työ- ja toimintatapoja ja rakentaa uusia yhteistyömalleja muiden yhdistysten sekä julkisten ja yksityisten palveluntuottajien kanssa. Samalla lähidemokratia tuo asukkaille ja yhteisöille lisää vaikutusmahdollisuuksia, mikäli niihin halutaan tarttua.

Tähän Etelä-Karjalan paikallisen kehittämisen ohjelmaan on koottu asioita, joiden avulla voimme yhdessä asukkaiden, kylä- ja asukasyhdistysten ja muiden paikallisten toimijoiden kanssa tehdä meille kaikille parempaa tulevaisuutta.

Joten ollaan valmiita, tartutaan uusiin mahdollisuuksiin ja tehdään kylästämme entistä parempi paikka asua ja työskennellä!

Etelä-Karjalan Kylät ry:n hallitus

SISÄLLYSLUETTELO

Lukijalle	3
1. Johdanto	5
1.1. Paikallinen kehittäminen Etelä-Karjalassa	5
1.2. Kehittämishojelman valmisteleminen	5
2. Etelä-Karjalan paikallisen kehittämisohjelman 2009-2013 toteuttaminen	6
3. Painopisteet ja toimenpiteet	7
3.1. Sujuva arki ja palvelutarjonta	7
3.1.1. Asumisen mahdollistavat palvelut	7
Visio	8
3.1.2. Asuin ympäristönä turvallinen kylä	9
3.1.3. Uudet työtilaisuudet ja palvelumuodot	10
3.2. Asukas vaikuttajana	11
3.2.1. Lähi demokratia	11
3.2.2. Kylien, yhdistysten ja julkisen sektorin yhteistyö	12
3.3. Kylä- ja asukastoiminnan tehostaminen	12
3.4. Etelä-Karjalan Kylät ry:n uudistuva rooli	13
4. Etelä-Karjalan Kylät ry toimijana	14
5. Seuranta	14

1. Johdanto

Julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin tehtävät ja roolit ovat muutosprosessissa. Tiukka kuntatalous on johtanut ja johtaa edelleen kuntien yhdistymiseen ja palvelurakenteen uudistumiseen. Asuinalueiden kannalta tämä tarkoittaa usein sitä, että palvelut vähenevät ja etääntyvät.

Jotta hyvinvointivaltion palvelut pystytään turvaamaan, yhteiskunnan eri toimijoiden on tehtävä yhteistyötä. Julkisten ja yksityisten palveluntuottajien sekä yhdistysten, asukkaiden ja muun kolmannen sektorin toimiva yhteistyö ja kumppanuus mahdollistavat asioiden tekemisen uudella tavalla ja kustannustehokkaasti. Tämä edellyttää muutosta asenteissa ja toimintatavoissa, mutta myös kumppanuussopimuksia julkisten ja yksityisten palveluntuottajien sekä kolmannen sektorin välillä.

Asukkaiden, yhdistysten ja yritysten yhteinen tahto vaikuttaa alueensa viihtyisyyteen, palveluihin ja toiminnan kehittämiseen on tullut entistä tärkeämmäksi niin kylä-, kunta-, maakunta- kuin valtakunnan tasollakin. Kehittyneen tietotekniikan ja sähköisten kanavien tarjoamat mahdollisuudet pitää oppia hyödyntämään entistä tehokkaammin palvelujen tuottamisessa.

1.1 Paikallinen kehittäminen Etelä-Karjalassa

Etelä-Karjalassa asuu 132 000 ihmistä (v. 2013 lopun tilanne). Asutus, työpaikat ja palvelut keskittyvät Lappeenrannan ja Imatran kaupunkien ympärille. Suotuisin väestö- ja työpaikkakehitys on Lappeenrannassa, Lemillä ja Taipalsaarella. Maakunnassa on erittäin paljon vapaa-ajan asuntoja. Vapaa-ajan asukkaiden tietotaito, into ja osaaminen on merkittävä voimavara myös asukas- ja kylätoiminnassa.

Kartta: Etelä-Karjalan liitto

Etelä-Karjala elää edelleen teollisuudesta, erityisesti metsäteollisuudesta, mutta yhä merkittävämpi rooli on kaupalla ja palveluilla. Myös matkailun merkitys on kasvava. Maakunnan haasteena on väestön vanheneminen, väheneminen ja keskittyminen kaupunkeihin.

Kylä- ja asukastoiminta kattaa Etelä-Karjassa hyvin sekä maaseutu- että kaupunkialueet. Maakunnassa on 110 rekisteröitynyttä kylä- tai asukasyhdistystä, joista kaupunkialueilla toimii reilut 20 asukasyhdistystä. Lisäksi maakunnassa on 35 kylätoimikuntaa ja runsaasti muita kylillä toimivia ja asukkaiden asioista huolehtivia yhdistyksiä.

RS

Etelä-Karjalassa on kaksi Leader-ryhmää. Imatran seudulla toimii Etelä-Karjalan Kärki-Leader ry ja Lappeenrannan seudulla Leader Länsi-Saimaa ry. Leader -ryhmien lisäksi Etelä-Karjalan Kylät ry tekee tiivistä yhteistyötä muiden maaseudun, asukastoiminnan ja kehittämistyön parissa toimivien organisaatioiden kanssa (mm. maakuntaliitto, kunnat, kaupungit, 4H, MTK, ProAgria, martat, Etelä-Karjalan Liikunta ja Urheilu ry, Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Socom ja työllistämistoimintaa harjoittavat tahot). Myös Etelä-Karjalan Sosiaali- ja terveyspiiri (Eksote) on tärkeä yhteistyökumppani, joka on kehittänyt uudenlaisia palvelumuotoja myös haja-asutusalueen asukkaille (Mallu- ja Malla-autot, hyvinvointiasemat).

1.2. Kehittämishojelman valmisteleminen

Etelä-Karjalan paikallisen kehittämisen ohjelma 2015 - 2020 on eteläkarjalaisten kylä-, ja asukasyhdistysten sekä maakunnallisen kyläyhdistyksen Etelä-Karjalan Kylät ry:n yhteinen kehittämisohjelma. Siihen on koottu toimenpiteet, joilla eteläkarjalainen kylä- ja asukastoiminta voi vastata tiukentuvan talouden ja etääntyvien palveluiden haasteisiin.

Ohjelma on koottu laajassa yhteistyössä paikallisten kylä- ja asukasaktiivien sekä Etelä-Karjalan Kylät ry:n hallituksen kanssa. Asukkaiden tarpeita on kuunneltu kymmenissä kylätapaamisissa vuosina 2014 - 2015 ja keväällä 2015 tehdyssä kyselyssä. Asukkaiden mielestä paikallisessa kehittämisessä tulee panostaa palveluiden kehittämiseen, uusien asukkaiden saamiseen ja valokuituyhteyksiin. Lisäksi asuinalueen yhteisöllisyyttä halutaan parantaa yhteisillä tapahtumilla ja eri-ikäisille suunnatuilla toimintamahdollisuuksilla.

Kuntaliitoksista ja maakunnallisesta sote-piiristä johtuen Etelä-Karjalassa on viime vuosien aikana havahduttu asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien kaventumiseen. Vuonna 2013 järjestetty lähidemokratiaseminaari ja vuonna 2014 tehdyt kuntarakenneselvitykset ovat korostaneet vaikutusmahdollisuuksien tärkeyttä. Tämä näkyy selkeästi Etelä-Karjalan Kylät ry:n vuonna 2015 tekemässä kyselyssä. Vastaajat toivoivat erityisesti sitä, että Etelä-Karjalan Kylät ry:n panostaisi asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen, toimisi asukkaiden äänenä ja tukisi ja opastaisi kylä- ja asukas-yhdistyksiä ajankohtaisissa asioissa.

Osallistun, vaikutan, teen! -ohjelmassa on huomioitu paikallisten Leader-ryhmien ohjelmat, Kaakois-Suomen Mahdollisuuksien maaseutu-ohjelma, Etelä-Karjalan liiton maakuntaohjelma sekä Etelä-Karjalan hyvinvointistrategia. Suomen Kylätoiminta ry:n Voimistuvat kylät – vahvistuvat lähiyhteisöt -ohjelman teemoista Etelä-Karjalan ohjelma panostaa erityisesti lähidemokratiaan, palvelujen paikalliseen tuottamiseen (toimenpiteet 42 - 43), turvallisuuden edistämiseen (toimenpiteet 48 - 50) ja maaseudun äänenä toimimiseen (toimenpide 3), sekä huomioi myös maaseutuvaikutusten arvioinnin

(toimenpide 28), koulutuksen (toimenpiteet 2, 13 - 14), paikallistoimijoiden organisoitumisen (toimenpiteet 18 - 19), tiedotuksen (toimenpiteet 21,23) ja yhteisöllisyyden vahvistamisen (toimenpiteet 29 - 34).

Ohjelman keskeisimmät toimenpiteet ovat Sujuva arki ja palvelutarjonta, Asukas vaikuttajana, Kylä- ja asukastoiminnan tehostaminen sekä Etelä-Karjalan Kylät ry:n uudistuva rooli.

2. Etelä-Karjalan maaseudun paikallisen kehittämisohjelman (Myö yhes tälviisii) 2009 - 2013 toteutuminen

Eteläkarjalaiset kylät ovat alkaneet viime vuosina tuottamaan enemmän palveluita asukkailleen. Monet kunnostetuista tai rakennetuista kylätaloista tähtäävät siihen, että asukkaat saavat kokoontumistilojen lisäksi käyttöönsä erilaisia harrastustiloja tai mahdollisuuden järjestää palveluita. Muutamit kylät ylläpitävät alueellaan mm. kahvilaa tai kyläkioskia. Lisäksi kylät ovat yhä enemmän ottamassa hoitaakseen vesihuolto- ja valokuituyhteyksiä.

Merkittäviä ja laajaa kiinnostusta herättäneitä hankkeita ovat olleet vesistön suojelu- ja uusiutuvaa energiaa hyödyntävät hankkeet, joissa on avattu yhteistyö myös Lappeenrannan teknilliseen yliopistoon. Paikallishistoriaa on alettu hyödyntämään matkailutuotteissa ja yritysten, kylien ja asukkaiden sekä julkisten palveluiden yhteistyötä on pyritty lisäämään.

Tapavainolan Syysmarkkinoilla köydenvedon voitti Korkea-ahon joukkue. TK

Etelä-Karjalan Kylät ry on panostanut erityisesti yhteistyön vahvistamiseen kokoamalla mm. eri alojen asiantuntijaryhmiä pohtimaan alueen tulevaisuutta, kehittämistarpeita ja -tapoja. Yhteistyössä on järjestetty erilaisia tapahtumia, tiivistetty yhteistä tiedottamista ja suunniteltu ja järjestetty koulutuksia. Etelä-Karjalan Kylät ry:n hankkeissa on panostettu asukkaiden hyvinvointiin, kylien tiedottamiseen kuin myös asuinalueiden verkostoitumiseen ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen. Parasta kylissä -hankkeessa pilottialueille lisättiin ja kehitettiin mm. kerhotoimintaa, josta saatiin pohjamateriaalia sekä työllistettävien palkkaamiseen että alueellisten palvelukeskusten suunnitteluun. Samalla rakennettiin kylä- ja asukastoiminnan tueksi kattavaa toimijajä ja yhteistyöverkostoa. Sähkökylät -hankkeessa paneuduttiin kylien tiedottamiseen ja annettiin mediakoulutusta mm. nettisivujen tekoon sekä sosiaalisen median hyödyntämiseen ja markkinointiin.

Kyläavuksi -hankkeessa (vuodesta 2014) kylä/asukas-yhdistykset ovat palkanneet ja palkkaavat pitkäaikaistyöttömiä palkkatuella kyläavustajiksi hoitamaan kylän/asuinalueen yhteisiä ja yleisiä tehtäviä sekä auttamaan asukkaita arjen askareiden

Simolan vesitornilla vietettiin Avoimet Kylät –päivää 2015 yrittäjätöiden ja pihakirppiksen merkeissä. SR

den hoidossa. Etelä-Karjalan Kylät ry hoitaa palkkaavien yhdistyksien puolesta palkkaukseen liittyvät paperityöt ja auttaa yhdistyksiä kyläavustajatoiminnan aloittamisessa ja markkinoinnissa. Palkkaavat yhdistykset valitsevat yhdyshenkilön kyläavustajalle. Työllistetyt kyläavustajat polutetaan takaisin työelämään, koulutukseen tai yrittäjyyteen ja kullekin kyläavustajalle järjestetään hänelle sopivaa lyhytkoulutusta työllistämisyksikön aikana.

Kutsu kylään! –hankkeen välityksellä parannettiin kylien yhteisöllisyyttä järjestämällä Avoimet kylät –päivä maakunnassa kesällä 2015. Tapahtumaan osallistui yli 40 eteläkarjalaiskylää. Lisäksi hankkeessa on kirjoitettu tämä paikallisen kehittämisen ohjelma.

3. Painopisteet ja toimenpiteet 3.1. Sujuva arki ja palvelutarjonta

Kylä- ja asukastoiminta etsii yhdessä julkisten ja yksityisten palveluntarjoajien sekä kolmannen sektorin kanssa uusia ratkaisuja, joilla järjestään tehokkaasti kaikkia hyödyttävällä tavalla paikalliset lähipalvelut. Tavoitteena on, että myös haja-asutusalueella on turvallista ja hyvä elää ja että palvelut ovat myös ikäihmisten tavoitettavissa.

3.1.1. Asumisen mahdollistavat palvelut

Kylässä asujalle olennaista on, että arki toimii sujuvasti ja hän saa kivuttomasti tarvitsemansa palvelut. Asukkaiden väheneminen, pitkät välimatkat ja tiukentunut taloustilanne ovat vähentäneet maaseudun palveluita. Harvassa kylässä on enää kauppaa, koulua, kirjastoa tai postia. Sosiaali- ja terveyspalveluissa säästäminen kaventaa palveluverkostoa ja vähentää laitospaikkoja. Arjen turvattomuuden tunnetta lisää se, että yhä enemmän yhä huonokuntoisempia ihmisiä asuu kotonaan pitkien välimatkojen päässä.

Yhteisöllisyyttä ja arjen turvallisuutta lisää se, että asukkaat tunnetaan, naapureista huolehditaan ja kylällä sekä asuinalueella järjestetään yhteisiä tapahtumia ja harrastusmahdollisuuksia eri-ikäisille asukkaille.

Sähköisten palveluiden kehittäminen tuo onnistuessaan helpotusta arkeen. Käytännössä toimivat sähköiset palvelut edellyttävät valokuituyhteyksien rakentamista kaikille eteläkarjalaisille kylille. Ne helpottavat alueella asumista ja yrittämistä sekä

VISIO

Eteläkarjalaisessa kylässä ja asuinalueella viihtyy niin asukas, yrittäjä, vapaa-ajan asukas kuin matkailijakin. Turvallisessa, hyvin hoidetussa asuinympäristössä yhteistoiminta kukoistaa ja jokaisen tietotaitoa ja osaamista arvostetaan.

Peruspalvelut ja tehokkaat tietoliikenneyhteydet ovat jokaisen asukkaan saatavilla asuinpaikasta riippumatta. Palvelut tuotetaan asukkaille julkisen ja yksityisen tahon sopimuksellisella kumppanuudella.

Asukkaat osallistuvat asuinympäristöönsä vaikuttavaan päätöksentekoon ja toiminnan suunnitteluun yhdessä kunnan ja maakunnan muiden toimijoiden kanssa. Maailman muuttuessa rakennamme uudenlaisia toimintatapoja korostaen paikallisuutta ja kumppanuutta.

mahdollistavat etätönn. Nopeiden tietoverkkoyhteyksien rinnalle on samanaikaisesti kehitettävä asukkaita ja yhteisöjä hyödyttäviä sähköisiä palveluja. Kylä- ja asukasyhdistykset voivat hyödyntää verkkopalveluita ja sosiaalista mediaa esimerkiksi kylän markkinoinnissa, viestinnässä ja verkostoitumisessa. Asukkaille ne tuovat julkiset palvelut kotisohvalle ja mahdollistavat iäkkään ihmisen kotona asumisen pidempään. Niiden käyttö ja hyödyntäminen edellyttää jatkuvaa aktivointia, koulutusta ja henkilökohtaista opastusta.

Keväällä 2015 Etelä-Karjalassa valokuituyhteydet ovat maaseutualueella vain Kyläniemessä ja Paimensaareissa. Savitaipale on tehnyt päätöksen rakentaa valokuituyhteydet koko kuntaan ja Taipalsaari taajamiinsa.

Ihmisen ikävään nettiyhteydet tuovat helpotusta, mutta eivät riitä. Maaseudun palveluiden järjestäminen vaatii rätätöitä ja joustavia ratkaisuja, jotka pohjautuvat kylän olosuhteisiin ja tarpeisiin sekä kaikkien toimijoiden (asukkaat, yritykset, julkiset palvelut ja yhdistykset) yhteistyöhön.

Kaiken pohjana on asumisen mahdollistava infra ja kaavoitus – myös maaseutualueilla. Kylissä ja asuinalueilla tulee olla toimivat tie- ja tietoliikenneyhteydet sekä toimivat vesi- ja jätevesiratkaisut. Kaavoituksella varmistetaan, että eri kunnissa on samanlaiset käytännöt haja-asutusalueiden rakentamisessa, rantarakentamisessa ja kesäasuntojen muuttamisessa vakituisiksi asunnoiksi.

Asumisviihtyvyyttä ja turvallisuutta lisäävät myös hoidetut yhteiset virkistysalueet kuten ulkoilualueet ja uimarannat sekä siistinä pidetty yhteinen ympäristö.

RS

Toimenpiteet:

*Kadonneet tai etääntyneet palvelut voidaan korvata ainakin osittain sähköisillä ratkaisulla. Tämä edellyttää toimivaa, nopeaa ja varmaa tietoliikennettä sekä palveluiden saamista pyöriille.

- Kannustetaan kuntia tekemään valokuituverkko-suunnitelmat koko kunnan alueelle kylät huomioiden. Kuiturakentaminen kannattaa yhdistää muun infran rakentamiseen, jolloin syntyy kustannussäästöjä. Etelä-Karjalan Kylät ry toimii tarvittaessa asukkaiden, kuntien ja kuiturakentajien yhteistyön mahdollistajana tai kumppanina.

- Kannustetaan asukkaita aktivoitumaan valokuituverkon vaatimisessa ja tarvittaessa osallistumaan rakentamiseen esimerkiksi osuuskuntamuotoisena.

- Tehdään yhteistyötä sähköisiä ja pyörillä kulkevia palveluita kehittävien toimijoiden kanssa, jotta asukkaat saavat tarvitsemiaan helppokäyttöisiä palveluita. Jo tällä hetkellä toimii paljon sähköisiä palveluita, jotka perustuvat kuva-ääni-yhteyteen. Palveluiden tuntemus on kuitenkin huono varsinkin vanhemmissa ikäryhmissä ja niiden käytössä kaivataan neuvontaa.

- Kannustetaan ja aktivoidaan asukkaita sähköisten palveluiden käytössä sekä annetaan tarvittaessa henkilökohtaista opastusta (kyläavustajat).

- Kylä- ja asukasyhdistyksiä tuetaan hyödyntämään uutta teknologiaa ja sähköisiä palveluita (kosisivut, sosiaalinen media, kyläportaali, johon kootaan kylien tarvitsemat palvelut).

*Yhdenmukaistetaan maaseutuasumisen mahdollisuudet eri kunnissa ja eri puolilla maata: haja-asutusalueiden rakennusluvut, yksinkertaistettujen osayleiskaavojen (ns. kyläkaavojen) käyttöönotto ja loma-asumisrantojen asumiskäytön tehostaminen (muutos vakinaiseksi asuinpaikaksi).

*Kylä ja asuinalueita kannustetaan ekologiseen maaseutuasumiseen sekä yhteistoimintaan vesi-, jätevesi- ja tietoliikenneyhteyksien saamiseksi kuin myös uusiutuvan energian käytössä (esim. yhteisön yhteinen lämpövoimala).

*Kylä ja asuinalueita kannustetaan huolehtimaan omasta ympäristöstään sopimuksellisesti tai työllistämistoiminnan avulla.

3.1.2 Asuinympäristönä turvallinen kylä

Viime vuosina useat myrskyt ovat koetelleet maaseudun asukkaiden turvallisuuden tunnetta. Esimerkiksi vuoden 2010 elokuinen Asta-myrsky jätti Ruokolahdella ja Rautjärvellä jotkin kylät ja taloudet viikoiksi sähköittä. Myrskyjen lisäksi tie- ja raideliikennereittien läheisyydessä sijaitsevilla kylillä on suurentunut riski vakaviin kemikaali- tai liikenneonnettomuuksiin.

Poikkeusoloissa viranomaisavun saaminen maaseudulle voi kestää kauan. Pitkät välimatkat ja alueellisten hätäkeskusten siirtyminen maantieteellisesti kauas vaikeuttavat avun saantia ja pahimmassa tapauksessa ohjaavat avun väärin.

Toimenpiteet

*Etelä-Karjalan Kylät ry yhdessä Leader-ryhmien kanssa toteuttaa Turvana oma kylä – hankkeessa turvallisuuskoulutusta ja -tiedotusta yhteistyössä kuntien ja pelastusviranomaisten kanssa (valmistautuminen poikkeusolosuhteisiin, sähkö-, lämpö- ja tietoliikennekatkokset, tulipalojen alkusammutus, poikkeustilanteen viestinnän hoitaminen, turvarinkien perustaminen, ensiapu, kylätalon varustaminen hätämajoituspaikaksi, kiinteistökohtaiset koordinaatit). Kylät ja asuinalueet valmistautuvat kriisitilanteisiin opettelemalla turvallisuustaitoja (mm. ensiapu, alkusammutus) ja tutustumalla kylän resursseihin (asukkaiden tietotaito, kylässä oleva kalusto). Tarvittaessa kylätaloon tehdään pelastussuunnitelma.

*Kylille/asutusalueiden kyläsuunnitelmiin sisällytetään myös alueen turvallisuussuunnitelmat. Pohjana käytetään Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön (SPEK) kyläturvallisuusmallia.

*Rohkaistaan kyllä osallistumaan SPEK:n kylien turvallisuushenkilöiden koulututukseen ja rekrytointiin.

*Edistetään ikäihmisten turvallisuutta yhteistyössä pelastuslaitoksen, seurakuntien ja muiden yhdistysten kanssa.

3.1.3. Uudet työtilaisuudet ja palvelumuodot

Julkisia palveluita tehostetaan keskittymällä ydin- tuotteisiin ja keskittämällä palvelut taajamiin. Työttömien määrä kasvaa, sillä työpaikat ovat vähentyneet ja vähentyvät edelleen kaikissa ikä- ja ammatti-

ryhmissä. Työttömien joukossa on yhä enemmän ammattitaitoisia ja työhön halukkaita, myös hyvin koulutettuja henkilöitä. Erityisen ongelmallisia ryhmiä ovat nuoret ja yli 50-vuotiaat.

On tärkeää turvata ja parantaa maaseudun yritysten toimintaedellytyksiä. Paikallisiin resursseihin pohjautuvat uudet tuotteet ja yritysideaat mahdollistavat uusia ansaintamahdollisuuksia. Haja-asutusalueen työmahdollisuudet ovat usein pirstaleisia. Ihmiset kokoavat toimeentulonsa useasta eri lähteestä. Tällaiseen toimintakenttään sopivat myös osuuskuntamuotoinen ja yhteiskunnallinen yrittäjyys.

Tekemätöntä työtä riittää. Vuosien säästäminen on johtanut mm. ympäristön pusikoitumiseen ja ränsistymiseen myös asutuilla alueilla. Asukkaiden ikäntymisen ja painopisteen siirtyminen laitoshoidosta kotona asumiseen lisää painetta palveluiden tuottamiseen läheltä. Vaikka julkinen talous huutaa apuun kolmatta sektoria, eivät vapaaehtoistyö tai naapuri-apu yksinään ratkaise ongelmia. Vastuunalaisista ja ammattitaitoa vaativista tehtävistä työntekijän tulee jatkossakin saada asianmukainen korvaus. Vapaaehtoisvoimin ei voida hoitaa palveluja, jotka vaativat pitkää sitoutumista ja säännöllisyyttä.

Palvelutuotantoon on kehitettävä uudenlaisia ratkaisuja. Tarvitaan uudenlaista ajattelua, yhteistyötä ja kumppanuutta kuntien, järjestöjen ja yritysten kesken. Lähipalveluita tulee kehittää asukkaiden tarpeista lähtien. Yksi vaihtoehto on kylätalolla toimiva palvelukeskus, joka markkinoi ja välittää alueen julkisia ja yksityisiä palveluita. Palkattu työntekijä (esim. kyläavustaja) auttaa asukkaita löytämään ja hyödyntämään paikallisten yrittäjien palvelut, internetistä löytyvät palvelut sekä helpottaa julkisten palveluiden löytämistä. Palvelukeskuksen pohjana voi toimia osuuskunta, joka myy myös osakkaidensa tietotaitoa asukkaiden tarpeisiin.

Nuorisotakuu ja vuoden 2014 alusta voimaan tullut työllistämislaki tarjoavat paljon keinoja työllistää ja tukea työttömiä sekä ohjata heitä koulutukseen. Kylät/asuinalueet voivat palkata pitkäaikaistyöttömiä erilaisiin työtehtäviin kunkin alueen oman tarpeen ja työntekijän taitojen perusteella. Pirstaleisista töistä voidaan koota mielekäs ja jopa ammattitaitoa lisäävä työpaketti työntekijälle.

Lapset pelaavat häntäpalloa lasten urheilukilpailuissa Jänkäsälössä. RS

Toimenpiteet:

*Parannetaan maaseudulla toimivien yritysten toimintaedellytyksiä ja –ympäristöä mm. tukemalla toimivien tietoliikenneyhteyksien ja muun infran rakentamista ja nostamalla esiin paikallisia tuotteita ja innovaatioita. Tuetaan osuuskuntamuotoisen ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden kasvua.

*Perustetaan kyliin ja asuinalueille palvelukeskuksia. Keskuksen työntekijä markkinoi ja välittää alueen julkisia ja yksityisiä palveluita asukkaille. Paikallisten yrittäjien palvelut ja osaaminen nostetaan esiin ja kannustetaan asukkaita hyödyntämään niitä. Palvelupäivinä asukkaat voivat hyödyntää julkisia pyöriä kiertäviä palveluita sekä paikalla olevia asiantuntijoita. Kyläavustaja avustaa asukkaita käytännön asioissa, nettipalveluiden käytössä ja palveluiden tavoitettavuudessa.

*Etelä-Karjalan Kylät ry jatkaa pitkäaikaistyöttömien ja muiden vaikeasti työllistyvien työllistämistä ja kehittää sitä energianeuvontaan, muihin kiinteistöjen hoito- ja kunnostustöihin, lastenhoitoon, vammais- palveluyhteistyöhön, virkistystoimintaan ja muuhun neuvontaan ja opastukseen.

*Kannustetaan kylä- ja asukasyhdistyksiä yhteistyöhön, jotta ne voivat palkata yhdessä yhden tai useamman kyläavustajan. Yksi yhteistyöyhdistyksistä hoitaa työnantajavelvoitteet, muut järjestävät töitä omilta alueiltaan. Kannustetaan yhdistyksiä hyödyntämään myös työkokeilijoita.

*Panostetaan nuorten alle 29-vuotiaiden työllistämiseen yhdessä muiden toimijoiden kanssa.

*Selvitetään mahdollisuudet aloittaa Etelä-Karjalassa työllistettyjen tekemät ympäristönhoitotyöt (YTY) uudelleen. Selvitetään rahoitus- ja vastuukysymykset, työkaluston ja työnjohtajien saatavuus.

*Selvitetään oppilaitosten kanssa mahdollisuus Uudellamaalla aloitettuun Kyläavustajan oppisopimuskoulutukseen.

*Ehdotetaan kunnille, että ne maksaisivat pitkäaikaistyöttömän työllistäneelle yhdistykselle lisätukea, jolla yhdistys hoitaa työllistämisestä aiheutuneet kiinteät kustannukset (Kunta säästää jokaisesta työllistetyistä Kelalle maksettavan palautuksen).

*Työllistämistoimijoiden yhteistyötä lisätään mm. yhteisillä tapahtumilla. Syksyllä 2015 aloitetaan työllisyysfoorumilla.

*Selvitetään palvelusetelin käyttömahdollisuus kyläavustajatoissa.

3.2. Asukas vaikuttajana

Kuntaliitosten ja sosiaali- ja terveyspiirin myötä päätöksenteko on etääntynyt asukkaista. Edustuksellisen demokratian rinnalle kaivataan uusia paikallisia

vaikuttamisen muotoja, joissa asukkaat ja yhteisöt otetaan mukaan julkisten palveluiden ideointiin, suunnitteluun, testaukseen ja toteutukseen. Asukkaiden ja yhdistysten kehittämistarpeiden aito kuuntelu auttaa hyödyntämään myös heidän tietotaitoaan ja kehittämisaktiivisuuttaan koko alueen hyväksi.

3.2.1. Lähidemokratia

Etelä-Karjalassa tehdyn kuntarakenneselvityksen ja perustetun maakunnallisen sosiaali- ja terveyspiirin (EKSOTE) myötä asukkaat ovat huomanneet, että vaikuttamisen ja päättämisen mahdollisuudet etääntyvät. Kansalaisvaikuttamisen ja lähidemokratian merkitykseen on havahduttu. Etenkin isoissa kunnissa asukkaat tarvitsevat lisää työkaluja, joiden avulla heidän mielipiteensä saadaan kuuluviin.

Etelä-Karjalan kunnissa asukastoiminta perustuu vuonna 2015 asukkaiden virkamiehille tekemiin suoriin parannus- ja kehittämisesityksiin tai asukasaadeissa, -tilaisuuksissa tai kyläneuvostoissa kerätyihin parannus- ja kehittämisesityksiin. Raadeilla ja kyläneuvostoilla ei ole rahaa tai toimivaltaa, mutta ehdotuksia toteutetaan tai viedään eteenpäin kunnan/kaupungin päätöksenteossa mahdollisuuksien mukaan.

Toimenpiteet

*Kannustetaan ja opastetaan asukkaita aktiiviseen vaikuttamiseen sekä kannustetaan kuntia kehittämään tapoja, joilla asukkaat voivat osallistua toimintaan ja päätöksentekoon (esim. sähköiset palvelut). Tiedotetaan vaikuttamisen väylistä ja välineistä.

*Etelä-Karjalan kuntiin kehitetään niille sopivat,

Wilkjärven Winssikerhon päreiden tekonäytös. TO

toimivat lähidemokratiamallit yhdessä asukkaiden, yhdistysten ja kuntien kanssa. Tavoitteena on asukastoimikunta/asukaslautakunta, jolla on päätäntävaltaa ja rahaa toteuttaa esimerkiksi alueen liikunta-, kulttuuri- ja nuorisotyötä yhdessä yhdistysten ja muiden toimijoiden kanssa.

3.2.2. Kylien ja yhdistysten sekä julkisen sektorin yhteistyö

Välttämättömien peruspalvelujen tulee olla jokaisen asukkaan saavutettavissa asuinpaikasta riippumatta. Jotta tämä olisi mahdollista, tulee julkisten ja yksityisten palvelun tuottajien sekä kolmannen sektorin asukkaiden ja yhdistysten tehdä yhteistyötä. Maakunnan toimijoiden tulee yhdessä sopia uudeltaisesta työn- ja vastuunjaosta palveluiden hoidossa ja niiden tarjonnassa.

Tavoitteena on, että kylät ja yhdistykset toimivat kuntien yhteistyö-, kehittäjä-, suunnittelu- sekä palvelu-, budjetti- ja toimijakumppaneina. Yhdistykset voivat tarjota tiloja ja työvoimaa palvelujärjestäjille, jotka säästävät rahaa palveluiden järjestyksessä ja työntekijöiden vähenevässä autossa istumisesta.

Toimenpiteet

- *Rakennetaan yhteistyötä kuntien, EKSOTEn, yhdistysten ja kylien välillä tavoitteena kumppanuus, josta molemmat osapuolet hyötyvät.
- *Kuntiin/kaupunkeihin laaditaan järjestöstrategiat järkevöittämään järjestöjen ja yhdistysten sekä seurakuntien ja vapaaehtoistoimijoiden välistä yhteistyötä kunnan kanssa.
- *Kannustetaan julkista sektoria kuten kuntaa/kaupunkia, sosiaali- ja terveystieteitä sekä kolmatta sektoria järjestämään kumppanuustapaamisia, joissa sovitaan mm. palveluiden tuottamisesta ja työnjaosta.

Akanvetokilpailut. RS

3.3. Kylä- ja asukastoiminnan tehostaminen

Pöhinä kylällä ja asuinalueella lisää hyvinvointia, ruokkii kekseliäisyyttä, luovuutta ja rohkeutta toteuttaa ensikuulemalta hullujakin ideoita. Se ylläpitää yhdessä tekemisen kulttuuria ja vahvistaa yhteisöllisyyttä. Kylä- ja asukasyhdistykset ja kylien muut yhdistykset ovat yhteisöllisyyden lujittajia ja alueen kulttuurin ylläpitäjiä. Niiden merkitys kasvaa asuinalueen palveluiden tuottajina.

Toimenpiteet

- *Kannustetaan ja opastetaan yhteisöjä rekisteröitymään.
- *Kannustetaan kylä- ja asukasyhdistyksiä tekemään yhteistyötä muiden yhdistysten kanssa.
- *Kannustetaan tekemään kuntakohtaisia kylä-/maaseutuohjelmia ja toimintasuunnitelmia sekä tarvittaessa perustamaan kuntakohtaisia yhdistyksiä.
- *Kylätoimijoiden ja -päälliköiden vaikuttamistaitoja nostetaan kokoamalla puolivuositain kyläpäällikkötapaamiset, joissa opitaan toisilta, jaetaan hyviä käytäntöjä ja innovoidaan uusia.
- *Rohkaistaan kyliä ja asuinalueita hyödyntämään asukkaiden innovatiivisuus ja luovuus sekä huomioidaan toisin näkevien ja ajattelevien innokkuus ja toimintavalmius. Eri ikäryhmien lisäksi tällaisia pioneereja löytyy vapaa-ajan asukkaista, uusista asukkaista sekä maalle- ja maahanmuuttajista. Erityisesti vapaa-ajan asukkaat tuovat uusia näkemyksiä asukas- ja kylätoimintaan, jonka lisäksi heillä on työelämän kautta rakentuneita verkostoja, joista asukas- ja kylätoiminta voivat saada uutta voimaa.
- *Edistetään kylä- ja asukastoimijoiden innovatiivisuutta ja jaksamista koulutuksella ja tiedotuksella. Kylä- ja asukasyhdistykset tarvitsevat koulutusta ja neuvontaa, jotta niillä on valmiuksia ottaa vastaan uusia tehtäviä, toimia työnantajina ja tarjota alueellaan erilaisia palveluita (koulutusta mm. varainhankinnasta, tiedotuksesta, työnantajavalmiuksista). Etelä-Karjalan Kylät ry tarjoaa yhdistyksille koulutusta mm. osallistumalla Sytyn organisoimaan Kyläpäällikkökoulutukseen.
- *Vahvistetaan yhteisöllisyyttä osallistumalla vuosittain Avoimet Kylät –tapahtumaan ja vuonna 2017 Suomi 100 vuotta –tapahtumaketjun rakentamiseen.
- *Kyläalojen monipuolinen toiminta edistää kyläalojen tuottavuutta. Kyliä kannustetaan tuottamaan asukkaille palveluita, joilla tuetaan ikäihmisten kotona asumista ja helpotetaan asukkaiden käytännön tarpeita (ks. kohta 4.1.)

Traktorit marssivat vappuna 2014 Rautjärven Asemanseudulla. TO

- *Kyliä ja asuinalueita kannustetaan järjestämään sosiaalista pääomaa lisäävää koordinoitua virkistystoimintaa.
- *Kannustetaan asukkaita ja kyliä hyödyntämään luonto- ja kulttuurimatkailun mahdollisuudet
- *Kylä- ja asukastoiminta perustuu aktiivisiin vapaaehtoihin. Vapaaehtoisten saamisessa hyödynnetään vahvojen vapaaehtoistyöjärjestöjen oppeja sekä rohkaistaan yhdistyksiä pieniin, lyhytaikaisiin vapaaehtoistyösuhteisiin.

3.4. Etelä-Karjalan Kylät ry:n uudistuva rooli

Maakunnallisten kylien yhteenliittymien rooli muuttuu tulevaisuudessa. Palvelutarjonnan lisääntyminen vahvistaa Etelä-Karjalan Kylät ry:n roolia ja tunnettuutta maaseudun ja kylien puolesta puhujana sekä vaikeasti työllistyvien työllistäjänä, uusien palveluiden toteuttajana ja rohkeana kokeilijana.

Etelä-Karjalan Kylät ry toimii maaseudun äänenä, edustajana ja yhteistyön edistäjänä. Toimiva yhteistyö takaa asukkaiden ja maaseudun äänen paremman kuulumisen yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja maaseudun, kylien ja asukasyhdistysten hyvinvoinnissa.

Maakunnallisille kyläyhdistyksille avautuu uusia mahdollisuuksia tarjota asiantuntijapalveluita mm.

lähidemokratiaosaamisessa ja maaseutuvaikutusten arvioinnissa. Samalla rahoituspohja laajenee. Alueiden välisissä yhteishankkeissa on mahdollista kustannustehokkaasti kokeilla uusia asioita.

Maakunnallinen kyläyhdistys tarvitsee päätoimisen kyläasiamiehen, jonka tehtäviä ovat aktiivinen osallistuminen maakunnalliseen maaseutu- ja kaupunkipolitiikkaan sekä toiminta-alueensa kylä- ja kaupunginosayhdistysten ohjaus ja koulutuksen järjestäminen.

Toimenpiteet

- *Kootaan maaseudun toimijat (mm. ProAgria, MTK, Leader –ryhmät, oppilaitokset, kunnat, maaseudun järjestöt, Eksote, seurakunnat, työllistämistoimijat) verkostoon, joka tekee kannanottoja ja yhteistä kehittämistä. Yhteistyö aloitetaan järjestämällä vuosittain vaihtuvateemaisia foorumeja, esimerkiksi työllisyydestä tai turvallisuudesta.
- *Etelä-Karjalan Kylät ry:n tunnettuutta lisätään aktiivisella ja monipuolisella tiedottamisella. Leader-ryhmien kanssa pyritään tiedotusyhteistyöhön, jossa julkaistaan kuukausittain ilmestyvä sähköinen tiedote, jonka lisäksi voidaan tuottaa laajempaa nettilehteä.
- *Kyliä ja asukasyhdistyksiä kannustetaan monipuoliseen tiedottamiseen ja siinä tuetaan neuvonnalla, koulutuksella sekä valmiilla sähköisellä materiaalilla (tiedotteet, verkkoalustat).
- *Etelä-Karjalan Kylät toimii tiedonvälittäjänä kylien, asukasyhdistysten, muiden järjestöjen ja kuntien välillä. Tiedonvälitys tapahtuu henkilökohtaisesti, asukastapaamisissa ja kyläilloissa sekä sähköisen kyläportaalin kautta, josta asukkaat saavat tietoa, oppaita, malleja ja lomakkeita. Portaalista on linkit kylien ja asukasyhdistysten kotisivuille.
- *Etelä-Karjalan Kylät ry:n palvelutarjontaa lisätään lähidemokratiaosaamisella sekä maaseutuvaikutusten arvioinnilla, joka tulee tehdä kaikkien kuntaliitosprosessien yhteydessä.
- *Tehdään aktiivisesti yhteistyötä muiden maakunnallisten kyläyhdistysten ja Suomen kylätoiminta ry:n kanssa suunnitellen ja toteuttaen alueiden välisiä hankkeita sekä pyrkimyksessä saada päätoiminen kyläasiamies.

4. Etelä-Karjalan Kylät ry toimijana

Etelä-Karjalan Kylät ry työskentelee yhdessä kaikkien maakunnan toimijoiden kanssa sekä toimii tarvittaessa toimijoiden koordinoijana. Yhteistyö perustuu tasapuolisuudelle ja tasavertaiselle kump-

panuudelle. Toimivassa verkostossa kumppanit oppivat toisiltaan, siirtävät tietoa avoimesti ja luottavat toisiinsa. Se edellyttää jatkuvaa yhteydenpitoa sekä aktiivista vuorovaikutusta. Samalla vältetään myös päällekkäistä työtä.

Toiminnan jatkuvuus ja pitkäjänteisyys edellyttää yhdistyksen talouden turvaamista. Aktiivisen jäsenhankinnan lisäksi Etelä-Karjalan Kylät ry tehostaa omaa varainhankintaansa ja toimii aktiivisesti, jotta kylätoiminnan valtionapua korotetaan. Monipuolisen ja aktiivisen toiminnan edellytys on monipuolinen hanketoiminta, jossa etsitään aktiivisesti uusia rahoitustahoja. Väirahalainoituksen mahdollisuutta selvitetään säätiöiden ja kuntien kanssa.

Etelä-Karjalan Kylät ry työllistää kyläasiamiehen sekä työntekijöitä toteuttamissaan hankkeissa. Kyläasiamies on maakunnallisen kylätoiminnan asiantuntija, joka neuvoo ja opastaa kyläiä sekä edustaa yhdistystä hanke- ja kehittämisfoorumeilla. Hän toimii linkkinä kylien, kuntien ja muiden maakunnan toimijoiden ja kehittäjäorganisaatioiden välillä. Toiminnan kehittymisen, tehtävien sujuvan hoidon ja yhdistyksen uskottavuuden kannalta on tärkeää, että kyläasiamies on kokopäivätoiminen.

Etelä-Karjalan Kylät ry vakiinnuttaa työllistämistoiminnan osaksi toimintaansa.

Etelä-Karjalan Kylät ry:n tehtäviä:

- toimii maakunnan paikallisäänänenä, joka ottaa kantaa kylä- ja asukastoiminnan sekä maaseudun asioihin ja vahvistaa maakunnallista yhteistyötä ja suunnitelmista kehittämistä
- laatii maakunnallisen paikallisen kehittämisen ohjelman ja koordinoi sen toteuttamista
- toteuttaa maaseudun kehittämiseen, kylä- ja asukastoimintaan liittyvää tiedotus- ja koulutustoimintaa
- tukee, opastaa ja tarvittaessa kouluttaa kylä- ja asukasyhdistyksiä niiden toiminnassa ja järjestäytymisessä, varainhankinnassa, tiedottamisessa sekä
- kannustaa suunnitelmalliseen kehittämiseen
- tarjoaa kunnille asiantuntijapalveluita lähidemokratiassa, kylien, kaupunginosayhdistysten kehittämistyössä, maaseutuvaikutusten arvioinnissa ja asukkaiden osallistamisessa
- osallistuu maaseutu- ja kaupunkipolitiikan valmisteluun (liitto, Ely)
- osallistuu maakunnallisten ja ylimaakunnallisten hankkeiden suunnitteluun sekä toteuttamiseen
- tekee yhteistyötä muiden kyläyhteisöliittymien ja Suomen kylätoiminta ry:n kanssa

Kylä- ja kaupunginosayhdistysten tehtävät

- oman alueen kehittämistarpeiden 5-vuotissuunnitelma
- varainkeruun tehostaminen
- kehittämiskohteiden suunnittelu ja toteuttaminen, esitysten tekeminen kuntahallinnolle esim. aluelautakunnan/lähidemokratiayhteisön kautta
- aktiivinen tiedottaminen, yhteisöllisyyttä tiivistävien tapahtumien ja toiminnan järjestäminen
- rakentava yhteistyö naapuriyhdistysten kanssa
- nuorten, maahanmuuttajien ja vapaa-ajan asukkaiden sitouttaminen toimintaan ja integroiminen yhteisöön.

5. Seuranta

Osallistun, vaikutan, teen! eli Etelä-Karjalan paikallisen kehittämisen ohjelma antaa suuntaviivat Etelä-Karjalan kylä- ja asuinalueiden kehittämiseen vuoteen 2020. Toimenpiteitä toteuttavat kylien, asuinalueiden ja Etelä-Karjalan Kylät ry:n lisäksi maakunnalliset Leader –ryhmät sekä muut maaseutualueiden toimijat. Etelä-Karjalan Kylät ry:n hallitus kokoaa toteutustilanteen vuosittain ja arvioi mahdolliset kehittämistarpeet myös ohjelman toteutusaikana ja tarvittaessa päivittää ohjelman sisältöä.

Samaan aikaan seurataan valppaasti yhteiskunnallisen tilanteen muutosta, jotta voidaan nopeasti ja asianmukaisesti vastata muuttuviin toimintaedellytyksiin. Eteläkarjalaiset toimivat aktiivisesti yhdessä kyliensä ja asuinalueidensa toimintakykyyn uskoen, rakentaen ja kokeillen uusia, paikallisuuteen ja kumppanuuteen perustuvia toimintatapoja.

RS

RS

Etelä-Karjalan Kylät ry
<http://kylat.ekarjala.fi>

Kellomäentie 1

54920 Taipalsaari

Kylien välinen jalkapallo-ottelu Taipalsaarella. RS

RS

Saarlammien leikkimielisissä "olimpialaisissa" kilpaillaan lantin tiputuksessa. TO

Etelä-Karjalan liitto on tukenut ohjelman
kokoamista maakunnan kehittämisrahasta